

Aquincumtól a Rózsakertig

Kiállítás a budapesti lakásépítés 25 évéről

Aquincum évezredes, féltő gondtal helyreállított, a múlt időket hitelen idéző köveinek képe fogad, a látogatót, amikor megkezd a barátságos utolsó negyedszázadban született lakónegyedek, házak, otthonok fotói, tervrajzai között. S kissé a saját életére is visszaréved, amikor egy-egy régi utcakép, építkezés elé villan. Arra is rájön, hogy a sokszor okkal szidott — mert indokolatlanul elhúzódozó — építkezések ellenére *milyen tűnékeny egy-egy városrész, épülettömb, viszonylag milyen gyorsan alakul át a régi, megszokott, szinte megváltoztathatatlanul hitt fővárosi környezet egy-egy darabja.*

Vajon szebbé, jobbbá válik-e a város, a környezet e változások nyomán? Nyerünk vagy veszünk az átalakulás, Budapest metamorfózisa révén; valami más, valami szebb, emberszabásúbb jött-e, vagy jön-e létre általa? A kérdések kérdése ez, és a Budapest Kiállítóteremben — a Szabadsajtó út 5-ben — megrendezett tárlat nagy érdeme, hogy meg sem kísérelt az egyértelmű, sommás választ, hiszen ilyen válasz talán nem is adható.

Ellenpontosítás — rajzokkal

A képek, tervrajzok sok mindenről beszélnek, és még többről az asszociációk, amelyek bennünk keltenek. A netán egyszerűsítő, sablonos feleletet sugalló képeket is ügyesen ellenpontoszzák a karikatúrák, *Lehoczy István* városképünket, régi és új negyedeinket, önmagunk munkáját rokonszenves önismerettel és iróniával szemléltető rajzai.

A képek nagy része azonban *önmagában is „több nyelven beszél”*. A különböző próbálkozások, a sikeres vagy balul végződő kísérletek, irányzatok nyelvén. A tehetséges avagy felületlen, netán munkájának túl rövid határidőt szabó megrendelő hajszolásának, változtatásainak áldozatul esett tervező, a túl kényelmes, a monopóliumtudatában felelőtlen munkát végző *kivitelező* is felsejlik a tabló mögül.

Panaszkodik az „elfalazott” budai hegyvidék, amelynek ráadásul üde zöld koszorúját is megtépták vagy elcsúfították az oda nem illő, túl magasra és fantáziátlanul egymásra halmozott panelek. Am *dicsekszik* és derűt, megnyugvást sugároz az esetleg *ugyanazzal a technológiával* nemcsak megálmodott, hanem meg is valósított, a lankákról leereszkedő teraszház, a tájba simuló, a környezet szépségét megőrző, sőt gazdagító beépítés.

Hosszú út vezet Aquincum köveitől az ugyancsak a III. kerületbe tervezett Kaszásdűlő, a Római út körül hamarosan megépülő új lakóházegyüttesekig. És ez az út nemcsak a valóságban, a kiállítás ószinte tanúságtétele szerint sem sima, mitől is lett volna, lenne az? *Milyen örökséget vett át az itt élő ember, a főváros népe?* Szólt erről a kiállítást rendező Fővárosi Tanács beruházási fősztályának vezetője, dr. Nagy Ervin is.

Kétségtelen fordulat

1960-ban még az összes lakások hatvan százaléka egyszobás volt; mára ez az arány megfordult; hatvan százalékra emelkedett a két- vagy több szobás otthonok száma, és valamennyi komfortos, korszerű fűtéssel és más infrastruktúrával ellátott. Eredmény ez még akkor is, ha némely lakótelepünk még többé-kevésbé idegen testként válik el Budapest más részeitől, s ha indokolt vagy olykor túlzó bírálatok sorozata után csak a hetvenes évek végén és most, a nyolcvanas évek elején jutottunk el a tanulságok levonásáig, az emberi léptékű, lakásösszetételben is jobban az igényekhez igazodó épületegyüttesekig. A más-

alotó által tervezett, változatosabb szerkezetű, alaprajzú házak, a természeti és művi környezetet összehangoló, harmonikus negyedek *hadat üzennek a régi, extenzív lakástermelést tükröző városrészek térhódításának.*

Nem mintha nem akadna jó példa néhány évvel ezelőttről is, amikor — természetesen — egy aránylag régi lakótelep képe öltik szemünkbe az egyik tablóról. A József Attila lakótelepet — amelynek régi, nyomortelepnevét, a Valériát, az új generációk szinte már nem is ismerik — az egykor még csenevész cserjék, gyöngye törzsű, fiatal fák má már dús lombjai ékesítik, s bensőségessé téve — *egy magasabb minőségi fokon* — a régi Ferencvárosba olvasztják.

A régi Ferencváros... És az Erzsébet-, a Teréz- és a Józsefváros? Nézzük a málló vakolatú, a „mankókkal”, évtizedes, már-már szüette dúccokkal alátámasztott épületmatuzsálemeket, amelyek megfiatalításának a tervet is ott sorakoznak a kiállítás képei között. Egy fotó — márdartávtól — azonban azt is megmutatja, hogy a *belső városrészekben is akadnak tényleg kertcskék, parányi zöld oázisok, egynéhány idősebb, dús lombú fa*, amelyeket az újjáélesztésnél sem szabad feláldozni, vagy feltétlenül pótolni, gyarapítani kell őket.

Ridegség és vadszölő

Miként az új lakótelepek némelyikének ridegségét is milyen játszi könnyedséggel oldja egy-egy felfuttatott vadszölő, oldják az ablakokból, erkélyekről kifelé integető petüniák, a zöld indájú ámpolnánövények, a pirosló muskátlik. „A lakó is adjon valamit az otthon nyújtó épület képéhez” — mondja lelkes kísérőm dr. Csorbá Zoltán, a beruházási fősztály munkatársa, aki szintén hozzászól, amit dr. Nagy Ervin is hangsúlyozott: a kiállítás teamje, *Kapcsa Miklós*, Reitter-íjjas, a Budapesti Műszaki Egyetem docense; *Sárvári István*, a BME adjunktusa; *Förster Tamás*, az ÉTK jeles szakembere és *Horváth Mária* grafikus, tudatosan törekedett — vele együtt — arra, hogy apró, szinte láthatatlan utalásokkal *felébressze a budapestiekben a tenni akarást*, amellyel megszépíthetik, sajátosan *egyénivé, megkülönböztethetővé tehetik az olykor még sivár, egyhangú környezetet* is.

Jó példák is sorakoznak, csak észre kell venni őket. A *csepeli városközpont*, a Virág-major lakásai, a lakótelepépítésben is kedvező fordulatot képviselő *Újpalota*, az embe-

ri léptékű városközpont *Pest-erzsébeten*, az *újpesti rekonstrukció*, amely féltően óvja a meglévő, dús lombú fákat, a növényzetet, *Kispest* intim belső udvarai, nem beszélve a XXII. kerületi *Rózsakertről*, amely új szín a lakónegyedek palettáján; új szemléletű, kis lakóegyüttes, ahová öröm lehet hazatérni.

És akad példa bőven a tájba illő, művészi igényű lakóépületekre is, igaz, főként a budai oldalon; a Keleti Károly utcai fogazott homlokzatú ház, a Tulipán utcai, dombokhoz alkalmazkodó teraszházak, a vízivárosi, valóban méltó és igényes beépítés, a lejtőhöz illeszkedő *Fillér* és *Detrekő* utcai új otthonok. És Pesten; az Újlipótváros folytatásaként létesülő lakóépületek.

Kérdőív, szakmai napok

De talán elég is a felsorolásból. Csak még két olyan mozzanat, amely figyelmeztető, lelkiismeret-ébresztő a kiállításon. Az egyik: *két nyugdíjasház*, a már meglévő *Kelemenföldi* és a legújabb, az Óbudán megvalósuló terv részletei. A másik: a Pusztaszeri úton *mozgássérültek számára épülő igazi otthonok*, amelyeket a Budapesti Lakásépítő Vállalat létesít. Vajha több építő szervezet vállalkoznék ilyenekre, kiterjesztendő lakásépítésünk humanizmusát, a minden rétegre, korosztályra és igényre kiterjedő osztársadalmi gondoskodást fővárosunkban is.

Budapest a budapestieknek épül. Számadás ez a kiállítás a budapesti lakásokról — mondták a rendezők. Olyan számadás, amely nem hallgat a hibákról, amelyek viszont nem homályosíthatják el a kétségtelen eredményeket, az előrelépés igényét és annak immár letagadhatatlan jeleit. Teammunka Közép-Európa, de talán egész Európa legszebb fővárosa új arculatának kialakítása, és ez — *kötelez*. Felelősséget ró a tervezőre, főleg a kivitelezőkre, de az új otthonokat birtokba vevő *lakókra* is. A lakókra, akiknek véleményét *kérdőívek* segítségével és a *szakmai napok fórumain* szeretnék megismerni, hogy azután mielőbb hasznosítsák az észrevételeket.

Az alkotmány, az új kenyér és az otthon fogalmát kapcsolta össze a főváros lakásépítésének utolsó negyedszázadát kiállításban megjelenítő lelkes gárda. Ez vezérelte őket, amikor éppen most, augusztus 20. előtt nyitották meg, s arra is volt gondjuk, hogy az *ünnepen is tárt kapukkal várják* a legfőbb érdekelteket: a budapestieket.

Komor Vilma